

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף נג:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה לט

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

מאמר ונתתי עשב

מספה"ק לקוטי מוהר"ן

לשון רבנו, זכרוננו לברכה

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

פתיחה

בתורה זו מדבר רבנו בעניין התקדש במותר לך, ופותח בתאות אכילה ומסיים בתאוה הידועה. (שכידוע גם היא נקראת אכילה כמו"ש (בראשית לט ו) כי אם הלחם אשר הוא אוכל. וכן עליה אמרו חז"ל (סוכה נב:) משביעו רעב), ומבאר שהתאוה היא חרפה לנו, דהיינו שהיא ערלה על הברית והקשר שלנו עם הקב"ה, שמסתירה מאיתנו את אור פניו, שעל ידו בא השובע ובנים קדושים (דהיינו הארת האמת מבינה עילאה שהיא מזל עליון שממנו בני חיי מזוני)

ובזה מבאר את פסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך". דהיינו שע"י שתשדך את הבהמיות שממנה התאוה והערלה אזי תזכה בעש"ב, ר"ת עושה שלום במרומיו.

כי כשאדם שולט בו הבהמיות, אזי הוא פונה מהקב"ה ואזי מפריד בין קב"ה ושכינתיה, וכביכול יש לו שונא למעלה, וגם שונא למטה שהיא נפשו הקדושה שמונע ממנה אור עליון.

אבל כשמכניע את הבהמיות וכורת את ערלת הלב, אזי כשם שמתחבר לנפשו הקדושה למטה, כך שעושה שלום למעלה, וזוכה להארת פנים מהקב"ה שממנה נמשך השובע האמיתי. ומבטל חרפתו.

שיחות השייך לתורה זו

סיפר שהיה רגיל לאכול הרבה מאוד בימי נעוריו והיו לו יסורים מזה. והשליך זאת. וראה אחר-כך שיש לו תאוה גם לאותו המעט שאוכל ונתישב והתחיל שוב לאכול כי מה לו כשאוכל מעט עם תאוה או הרבה, ולמה לו להפסיד גופו בחינם. והיה מניח כל התאוות בתוך תאוה זו של אכילה. פעם אחד היה יושב על השולחן אצל חמיו בשעת הסעודה שלישית של שבת וישב בזוית והיה חושך בבית. והוא היה דרכו תמיד לעשות את שלו כדרכו, והתחיל לבקש שיראה לו השם יתברך את האבות אברהם יצחק ויעקב. והבטיח להשם יתברך כשתראה לי זאת, אשליך גם זאת התאוה (היינו של אכילה). ועשה בזה מה שעשה. ונכנס בזה מאוד וישן. ובא זקינו הבעל שם טוב זכרוננו-לברכה אליו בחלום ואמר לו הפסוק ונתתי עשב בשדך לבהמתך. והקיץ. ונפלא בעיניו מה שייכות יש לזה הפסוק למה שביקש ובא בדעתו שאיתא בתיקונים עשב הוא אותיות ע"ב שין. ע"ב הוא בת עין. שין תלת אבהן. וזהו אם תרצה לראות אבהן אי-אפשר לך כי אם בשדך לבהמתך צריך אתה לשדך הבהמיות תאות אכילה. והשליך גם זאת התאוה. ואמר שמעשה זו שייכה לקבלת התורה הנזכר-לעיל. וציוה לחזור גם זאת המעשה.

אמר המעתיק: שמעתי שסיפר הרב ר' ניסן קווליר אחד מגדולי המקורבים של הרב הצדיק הקדוש רבי ברוך זכר-צדיק-לברכה לפני המגיד מטירהאויצע זכר-צדיק-לברכה אשר פעם אחת בא אל הרב הקדוש רבי ברוך זכר-צדיק-לברכה וראה אותו נעצב מאוד ושאל אותו מה זאת והשיב לו שזה כמה זמנים שלא ראה את הבעל שם טוב זכר-צדיק-לברכה. וכל אימת שבא על קברו אינו מוצא אותו. ועתה ראיתי אותו ושאלתי אותו מה זה והשיב לי שהוא נמצא אצל רבי נחמן (ואמר בזה הלשון: ער האט זיך פאר קליבין צוא ר' נחמן).

ומה שאמר הבעל שם טוב לאדוננו מוֹרְנוּ וְרַבְנוּ זכר-צדיק-לברכה כי בלתי אפשרי לראות את האבות עד שישדך וישבר תאות אכילה, עיין בליקוטי מוהר"ן ח"א במאמר "שאלו את רבי יוסי בן קיסמא" סימן נ"ז, מבאר שם שעל-ידי אכילה בקדושה מתנוצצים בהאדם אור האבות: (-חיי מוהר"ן, סעיף צ"ב).

הקדמה

(עפ"י הריצ"ח) בפרשה השנייה שאנו קוראים ערב ובקר בק"ש (דברים יא) והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי וכו' לאהבה את ה' אלקיכם ולעבודו בכל לבבכם ובכל נפשכם "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" וכו'. נראה שאע"פ שמדבר ממדרגת אהבה בכל הלב דהיינו בשני היצרים, כמבואר בגמ'. ובכל נפשכם רומז לשכלית וגם לבהמית, כי א"א כלל לעבוד את ה' אם יצה"ר ונפש הבהמית ששולט על האדם. כי מצדם הם נמשכים אל הרע הגמור.

אבל כיון שפרשה זו עוסקת בעונש למי שלא מקיים כל הנ"ל, מבואר שאינה מדברת בפירוש בהתקדש במותר לך, שהרי על זה שלא מתקדש במותר לא נענשים. נמצא שפשוט הפסוק בשכר ישראל המקיימים את ההלכה, דהיינו אם תשמעו אל מצוותי תקבלו שכר שיהיה עשב בשדה לבהמות, ונראה שגם בפשוט הכוונה כל שכן שיהיה עשב לאדם, אלא נקט לבהמתך, לרמוז שקיום ההלכה רק כפי הדין, אזי העשב הוא למדרגת הבהמיות של האדם.

אבל העיקר הוא כמבואר לעיל מניה (דברים ח' ג') שהקב"ה האכיל את ישראל מן במדבר, כדי שידעו לעולם, כי לא על לחם לבדו יחיה האדם, אלא על מוצא פי ה'. ובהו בעצמו יש הרבה מדרגות.

ורבינו (כמו שרמז לו הבעש"ט כנ"ל בשיחות) מוצא דייקא בפסוקים הנ"ל שמדברים ממדרגת ישראל הנמוכה, רמז למדרגות גבוהות יותר. וכדרכו מעלה זאת למדרגה גבוהה, דהיינו שרמזו בהם שכר גדול הרבה יותר, למי שתופס כל מדרגה לא כסוף דבר, אלא כתחילת עליה למדרגה גבוהה יותר, דהיינו שכוסף למדרגת אדם השלם, לו רבינו מגלה שמה שבפשוט הוא כבר מדרגת שכר, שם לחסיד החפץ לעבוד את הש"י לפני משורת הדין, רק מתחילה העבודה הפנימית יותר, שהיא כל ברורי הנגה דהיינו התקדש במותר לך, דהיינו כשעולים מדרגה, אזי מה שכבר נחשב למתוקן וראוי לשכר מתברר שעדין צריך תיקון ועבודה.

כידוע שכל הרשות שעליה אמרו חז"ל התקדש במותר לך היא קליפת נגה שאינה רע גמור אלא תערובת ששם עיקר תיקון העולם, במה שעובדי ה' מבררים אותה, דהיינו "התקדש" "במותר", שאין הכוונה להימנע לגמרי אלא להגיע למדרגה שהאכילה בקדושה כזו שמבררת ומעלה את קליפת נוגה לקדושה, אמנם עד שאדם זוכה לבטל חרפת התאוות ממנו, אזי עיקר התיקון שבקליפה זו, היא להימנע ממנה היכן שאינו מצווה בפירוש לעסוק בה, כגון אכילה לקיום ומצוות עונה.

ואולי בזה יתבאר מה שמכנה רבינו את העבודה הזו לשדד את הבהמיות, והבהמה שבאדם שהיא נפש הבהמית היא רע, לפ"ז נראה שרומז שלאנשים כערכנו שעדין בשליטת החרפה והערלה, אזי על דרך המוסר והעבודה יש להתייחס לקליפה זו כרע, היכן שאינו מוכרח, וכנ"ל.

ועיין בזה תורה עב שם בארנו שלפי חשבון סוגי היצה"ר שמונה שם רבינו, יוצא שהתקדש במותר הוא מעכירות הדמים, והיא אחת מג' קליפות רעות, ויש לומר כנ"ל שזה על דרך המוסר.

כידוע שהמותר והרשות היא הרשת שנתפסים בה רוב העולם, ועל זה צעק הרמב"ן בריש בפרשת קדושים שמי שנוהג בזה כהתר גמור, הרי הוא נבל ברשות התורה.

הריצ"ח (שיעור א) האריך כאן לבאר ענין זה בכמה דוגמאות ועפ"י תורה פב שיש ג' קליפות טמאות סביב הברית ורביעית דקה בחי' נגה, שניתקנת במצות פריעה, והביא מה שמקשים שברכת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו מברכים אחר החיתוך קודם פריעה, והרי אברהם אבינו לא נצטווה על הפריעה, ומתריצים שנצטווה להסיר ערלה, אלא שאז הנגה לא נחשב ערלה, אבל אחר שנצטוו לתקן גם קליפה זו, הרי היא כבר גם מוגדרת כהסרת ערלה, וכלולה במצות מילה שנצטווה אברהם אבינו, והיינו כנ"ל שכשעולים מדרגה אזי מה שכבר נחשב למתוקן וראוי לשכר, מתברר שעדין צריך תיקון ועבודה.

משמע מדברי רבנו כאן שעצם הרגשת הרעב היא מהנפש הבהמית של אדם. וזה בעצמו ערלה דהיינו חרפת רעב. וערלה היא אטימות המכסה ומונע את האור העליון שממנו השובע, והמילוי האמיתי של כל החסרונות. נמצא מי ששולטת בו החרפת רעב, אזי נפש השכלית מרוחקת ושונאת לו, כי היא אין לה מילוי אלא מאור העליון, וכשיש שונאים למטה, יש שונאים למעלה, דהיינו כביכול הקב"ה פונה ממנו, דהיינו בחי' שנאה. ובחי' השנאה של מעלה היא מניעת אור הש"י עליו, שממנו אדם זוכה לשביעת הנפש, לבחי' צדיק אוכל לשובע נפשו. נמצא שמניעת האור גורמת לאדם להרגיש רעב/י, והרגשת הרעב היא חרפה לנו, כי יסודה בנפש הבהמית, נמצא שכל זמן שלא הכניע לגמרי את הנפש הבהמית, ועדיין יש לה ביטוי בנפשו, כגון הרגשת רעב, זה בחי' שיש לו שונא למטה, כי נפש השכלית שונאת את נפש הבהמית שהיא הפכית לה. לכן א"א שיזכה לשובע הנפש באכילתו אלא כשהכניע לגמרי תאוות אכילה.

עד כאן ההקדמה

תורה לט [א]

ונתתי עשב בשדך לבהמתך/י.

עשב ר"ת עושה שלום במרומיו [ט] נמצא ונתתי עשב הפי נתתי לך שלום מלמעלה. **בשדך, ל' שידוד [ז] ושבירה/י** דהיינו שבשדה דהיינו על קרקע של שבירת התאוה שם גדל השלום הנ"ל. כי

² שובע ורעב מבאר האריז"ל בשער הפסוקים לך לך ולקוטי תורה מקץ שהם תוצאה של הארת פני הש"י על האדם או ח"ו מניעת האור. וכפי שיתבאר לקמן בפנים.

³ תורה זו היא לשון רבינו ז"ל לא ידוע מתי והיכן נאמרה

⁴ דברים יא (יג) וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר אֶת יְדֹדְךָ אֱלֹהֶיךָ וְלַעֲבֹדוֹ כְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: (יד) וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֵצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפֶּת דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: (טו) וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהֲמֹתֶךָ וְאֶכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ:

הפסוק מדבר משכר קיום המצוות כמ"ש ברישא והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי וכו' ורבינו מעלה זאת למדרגה גבוהה יותר ומגלה שמה שבפשוט הוא שכר שם מתחילה העבודה הפנימית יותר של החסידות שהיא כל ברורי הנגה דהיינו התקדש במותר לך. וכנ"ל בהקדמה.

⁵ איוב כה ב'

כשאדם מרגיש איזה רעבון הפירוש שמתגבר עליו תאות אכילה [טו], ידע שיש לו שונאים, כמאמר חז"ל (יא/יב) השם גבולך שלום המשך הפסוק חלב חטים ישביעך, ודרשו בגמ' שכשיש חטים דהיינו שובע אזי יש שלום, ורבינו לומד מכאן שכשאין שובע, אזי אין שלום, כי יש לו שונאים. ואומר רבינו כיון שיש לו שונאים למטה יש לו גם למעלה/יג כמבואר בגמ' ימי שיש לו רשים פי' שונאים/טו מלמטה, בידוע שיש לו רשים מלמעלה {סנהדרין קג:}[טו/יז] השונא נקרא רש דהיינו

¹ דהיינו שבמדרגת ברור הגנה שלזה מעלה רבינו את העבודה, אזי השכר האמיתי הוא כשיזכה לשלום בין נשמה לגוף בין אדם לבהמה מ"ה וב"ן

ועיין תורה מז עפ"י התקונים וזהר שעשב היינו שין עב היינו הויה במילוי יודין (או שהוא שם עב היוצא מג' פסוקים ויבא ויסע ויט שהוא גם בחסד) ואלקים במילוי יודין דהיינו שהשלום הוא בין חסד לדין

² לשון שבירה הוא בשין שמאלית כמ"ש (ישעיהו כח כד) ישדד אדמתו, אבל בשין ימנית הוא לשון עושק בכל מקום במצודת ציון.

הערה שקבלתי מהרב אריאל בנימין רחמים – 'שידוד' בשין שמאלית שייך אך ורק בשדה, כמו שפירשו כל המפרשים (רש"י, ר"י קרא, ראב"ע, אברבנאל, מנחת שי, מלבי"ם – על הפס' 'פתח וישדד אדמתו'; וכן הרמב"ן, הרלב"ג, ר"מ קמחי באיוב לט, י; והרד"ק בשרשים) ש'ישדד אדמתו' זה מלשון שדה, וגם המצוי"צ שכתב "יתכן" (יתכן שהוא מלשון שדה) כתב 'כתישת רגבי העפר' דווקא, ולא סתם שבירה, ועוד, שמסתבר שלקח את דבריו מהרד"ק, והרד"ק עצמו בשרשיו כתב שזה מלשון שדה. ומאידך, "שוד" (בשין ימנית) הולך הרב פעמים ביחד עם "שבר", כגון: ישעיהו נא, יט; נט, ז; ס, יח; ירמיהו ד, כ; מח, ג; נא, ג; נד-נה. – עד כאן ההערה.

³ דהיינו מה שבפשוט הוא מקום גידול העשב הגשמי, אזי בעבודת השם הוא המגרש שעליו גדל השלום דהיינו שבירת התאוה לבהמיות. ונרמז בעשב ר"ת שידוד ערלה בהמיות (הריצ"ח)

⁴ עיין לק"ה ר"ח ב' ב' שמה שמוכרח לקיום הגוף אינו תאוה (אלא בחי' בטן רשעים תחסר)

עיין שיש"ק ח"א-תרעג – מוהר"ן ת' צוק"ל ראה פעם, אָחַד שְׂיֹשֵׁב וְלוֹמַד בְּהַתְמָדָה אוֹלָם הַבַּיִת בּוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ צַעַר גְּדוֹל מִהָרְעָבוֹן הַמְצִיק לוֹ פְּנֵה אֱלֹי וְאָמַר לוֹ: "הָעַר שׁוֹיֵן אוֹיֵף הָאֵבֶן תְּאֹתוֹ אֲכִילָה". (אֲבִנֵי"ה בְּרִל, שֵׁם סל"ז).

⁵ לכאורה מדסתם דבריו משמע אפילו לאכילה מועטת שחייב לאכול, שגם הוא צריך להיות בשכל, או שמבין כמה צריך לחיות או שמרגיש חולשת הגוף ואז אוכל, אבל לא מתוך הרגשת רעבון וחשק לאכול. כי הצדיק צריך להכריח עצמו לאכול כדמצינו ברבינו (עיין פעולת הצדיק קמב). וכן איתא בחז"ל שאמרו כשהלכו לאכול: את בהמתי אני הולך להאכיל, דהיינו שתופס כמאכיל זולתו ולא את עצמו.

עיין ויקרא רבה פרשה לד פסקה ג' – ד"א גומל נפשו איש חסד זה הלל הזקן שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עמם אמרו לו תלמידיו ר' להיכן אתה הולך אמר להם לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא אמרו לו כל יום אית לך אכסניא אמר להם והדין נפשא עלובתה לאו אכסניא הוא בגו גופא יומא דין היא הכא למחר לית היא הכא. ועי"ש עץ יוסף

אבל במדרגה נמוכה יותר עיקר הכוונה לרעבון שמרגיש אחרי שאכל את ההכרחי לקיום שעל זה נאמר בטן רשעים תחסר שזה דייקא המלמד על חסרון השלום דהיינו שבטן הרשע דהיינו הבהמיות שבו שונא את הנפש השכלית שהיא עיקר האדם. עיין לק"ה ר"ח ב' ב' מה שהוא מוכרח לקיום הגוף אין זה נקרא תאוה. ונ"ל כנ"ל שכונות מוהר"ן לפי מדרגת רוב העולם.

וצ"ע כי לכאורה הרגשת רעבון היא דמיון לפי המבואר בפסחים קז: שתשע שעות של אגריפס המלך הם כמו ד' שעות שלנו, וביאר שם בשוטנשטיין הערה 9 בשם נמוקי יוסף (יב:) כי הרעבון בא בשעה שאדם רגיל לאכול ולא מחוסר מזון במעי. עי"ש. וזה לשון הנמוקי יוסף פסחים דף יב: ד"ה זמן סעודה לכל היא – והלב בקי בהן, לפי שהלב חלוש ומתאוה לאכול באותו רגע שמנהגו לאכול כל הימים. ולא אתי למטעי כל כך בין בשבע ולא בשש.

אבל צ"ע מדין ברכה אחרונה שיכול לברך רק עד שמרגיש רעבון. כמבואר בש"ע או"ח סימן קפד סעיף ה' עד אימתי יכול לברך עד שיתעכל המזון שבמעיו וכמה ביעורו כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה.

וצ"ע לכאורה טעמו של אגריפס כיון שהיה מלך ועסוק מאד לא הרגיש רעבון מעיו, ואינו דומה לרובא דעלמא שעוסקם לא משכח מהם רעבונם.

⁶ **בבא מציעא נט.** ואין מריבה בבית מצויה אלא על עסקי תבואה שנאמר השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך תהלים קמו ידו והכבי נמי יש לו ואינו שבע אין לו שלום בית (בגוף)

⁷ **בבא מציעא נט.** – אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה שנאמר "השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך" אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא ואמר רב חנינא בר פפא לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שלא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה שנאמר והיה אם זרע ישראל וגו' וכתוב ויחנו עליהם וגו' וכתוב וידל ישראל מאד מפני מדין (ואמר רבי) (אמר רבי) חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר ולאברם הטיב בעבורה והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשיכו כי היכי דתתערו

ורבינו לומד שאין הבדל בין אם אין לו תבואה בביתו או שיש לו אבל אינו שבע ממנו כל ההבדל הוא רק שכאן התיגרא היא עם אשתו וכאן עם גופו שגם הוא נקרא אשה כמ"ש ראה חיים עם אשה עיין תורה מז

⁸ **נ"ל שלמטה ולמעלה** גם רומז לנפש בהמית ולנפש השכלית כי הרעב הוא התגברות הנפש הבהמית על השכלית וזו מחלוקת שלמטה דהיינו מצד הכבד ועזות הגוף ועי"ז נופל למוחין דקטנות ומתגבר המדמה על השכל עד שנדמה לו שחייב לאכול וזו מחלוקת למעלה. דהיינו שזה מתחיל מהתגברות עזות הגוף דהיינו דחף ותאוה לאכול ומזה נופל למדמה עד שנדמה לו שחייב לאכול.

⁹ גם בדפ"ר מ', ובתרו"ל – וסי', ובתרו"ל (ו)מי', ובתשכ"ט – וסי' (כי ההמשך אינו מהגמ' (ס)

¹⁰ **לשון הגמ'** כיון שנעשה אדם רש וכו'. ופרש"י שנוא ופירש המהרש"א מדכתיב כל אחי רש שנאוהו. דהיינו שלפירוש הגמ' רש הוא מי שיש לו שונאים וקמ"ל שהשונא למטה שנוא גם למעלה.

עני מדעת/י¹⁷ אמנם רש למעלה אין הכוונה עני מדעת/י¹⁸ אלא נקרא רש כיון שנקט רש כלפי השונא שלמטה אבל הכוונה שהשונא למטה הוא כמו שונא למעלה/י¹⁹ לכן נמנע ממנו אור הש"י כמ"ש שם בגמ' בפסוק ימנע מרשעים אורם. **בכך צריך לשדד ולשבר/כא** הבהמיות שלו המתאוה לאכול [כב]/כג/כד ועי"ז יזכה לעש"ב דהינו עושה שלום במרומיו כנ"ל, ואזי לא ימנע ממנו אורו ית', **כי עיקר הרעבון הוא לבהמיות כנ"ל שהרגשת הרעבון הוא מצד הנפש הבהמית שבאדם.**

גם אמרו במדרש (בראשית פ' סג) [כז]/כח בא זדון ויבא קלון [כז]/כח דא קלונו של רעב, כמ"ש (יחזקאל לו) [כט] אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים/ל. עד כאן המדרש. והפירוש כי זדון

גם נראה כיון שאוהבי עשיר רבים נמצא שרש דהיינו עני הוא שאין לו אוהבים והוא כשנוא.

אבל לפי רבינו שנקט מי שיש לו רשים למטה נמצא שרש הוא שונא ולא שנוא. ואולי כי אין עני אלא מן הדעת ומבואר בתורה סט שהשנאה היא מעבירות הדעת. לכן השונא נקרא רש. או כיון שהרש שנוא אזי כמים הפנים לפנים והוא נעשה גם שונא.

¹⁷ ימנע מרשעים אורם ואיבז לח טו מפני מה ע' של רשעים תלויה (וכאילו אינה) שכיון שנעשה רש (דהיינו שונא) למטה נעשה רש למעלה (ונמנע ממנו אור). המ"מ הזה נוסף בתרלו וצ"ע כי שם הרש שנוא ולא שונא.

¹⁸ **סנהדרין קג:** – אמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב "וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר" מפני מה עי"ן של רשעים תלויה כיון שנעשה אדם רש מלמטה נעשה רש מלמעלה ולא נכתביה כלל רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר מפני כבודו של דוד וחד אמר משום כבודו של נחמיה בן חכליה שלא תחזוב שכיון שהיו להם שנואים למטה הם שנואים למעלה כי דבר זה נלמד רק בנשעים.

פרש"י – ע' שברשעים תלויה – שאינה כתובה בשיטת אותיות התיבה, אלא תלויה היא למעלה, ונראה ככתוב רשים: כיון שנעשה אדם רש מלמטה – שיש לו שונאין, ואין רוח הבריות נוחה הימנו: נעשה רש מלמעלה – בידוע ששונאין אותו מלמעלה, להכי כתוב רשים, שני מיני רשות: ולא נכתביה – לעי"ן כלל: משום כבודו של דוד – שאין הדבר נוהג בצדיקים, ודוד היו לו שונאים הרבה: ונחמיה בן חכליה – שהיו לו שונאים הרבה מנכרים שמבקשין להרגו, על שהיה בונה בית המקדש, כדכתיב בעזרא (נחמיה ד), ואחת מחזקת השלח וגו', לישנא אחרינא היו לו קנאים מישראל, דכתיב (שם ז) רבים ביהודה בעלי שבועה לו כי הוא חתן לשכניה בן ארח, שהיו מבזין אותו, בקדושי' (ע, א) מפרש להאי קרא, ולהכי איכתבא, לומר שברשעים אמרינן ולא בצדיקים:

¹⁹ **עיין תורה סט שהשנאה מעבירות הדעת**

²⁰ **ואולי אפ"ל** גם לומר ששונא למטה נקרא רש כי סיבת השנאה היא חסרון האור נמצא שהוא רש ואביון מן האור, וידוע הכלל שגם העליון כאשר הוא משפיע למטה אזי מקבל עוד שפע מלמעלה יותר, נמצא שהרש למטה גרם גם למעלה בחי' חסרון שהוא רש מהתוספת אור.

²¹ **כי אע"פ** שחז"ל נקטו לשון שהקב"ה שונאו ידוע בשם הבעש"ט גודל האהבה שהקב"ה אוהב אפילו את הרשע הגדול ביותר אלא שמדת הדין היא למנוע ממנו אור ה'. וזה גם חסד כי אור ה' הוא פני ה' ולטובת הרשע מפנה הקב"ה פניו ממנו כדי שלא לדון אותו כחוטא בבית המלך.

²² **כא לשדד ולשבר.** נקט כפל לשון. נ"ל כי לשדד הוא לשון בשדך הנ"ל ולשבר הוא פירוש.

²³ עיין חיי מוהר"ן סימן צב

²⁴ **עיין חיי מוהר"ן צב – ספר, שהיה רגיל לאכל הרבה מאד בימי נעוריו, והיו לו יסורים מזה, והשליף זאת. וראה אחר-כך שיש לו תאוה גם לאותו המעט שאוכל, ונתישב והתחיל שוב לאכל, כי מה לו פשאוכל מעט עם תאוה או הרבה, ולמה לו להפסיד גופו בחנם, והיה מניח כל התאוות בתוך תאוה זו של אכילה. פעם אחת היה יושב על השלחן אצל חמיו בשעת הסעודה שלישית של שבת, וישב בנאות, והיה חשף בבית, והוא היה דרבו תמיד לעשות את שלו פדרכו, והתחיל לבקש שיראה לו השם יתברך את האבות, אברהם יצחק ויעקב, והבטיח להשם יתברך: בשתראה לי זאת, אשליף גם זאת התאוה (הינו של אכילה). ועשה בזה מה שעשה, ונכנס בזה מאד, ויישן. ובא זקנו הבעל-שם-טוב זכרונו-לברכה אליו בחלום, ואמר לו הפסוק: "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" (ל), והקיץ. ונפלא בעיניו, מה שיכוח יש לזה הפסוק למה שבקש, ובא בדעתו, שאיתא בתקונים (מ): עשב הוא אותיות עין, בית, שין; ע"ב היא בת-עין, שין-תלת אבקה, וזהו אם תרצה לראות אבקה, אי אפשר לך כי-אם בשדך לבהמתך; צריך אתה לשדד הבהמיות, תאוה אכילה, והשליף גם זאת התאוה. (ואמר, שמעשה זו שיקח להמעשה של קבלת התורה הנ"ל). בחיי-מוהר"ן כתב-יד כתוב למעלה, לפני אות זה, מעשה מקבלת התורה (היא המעשה מהלחם). ובזה תבין תבת "הנ"ל". וצוה לחזור גם זאת המעשה:**

²⁵ **לא מפורש כאן איך רק מבינים בכלליות שלשבר הכוונה למנוע ממנו תאוותיו אבל בתורה מזו מפורש יותר שעי' שמדקדק לא לאכול יותר מהנצרך לקיומו בכמות, ושיחות ובע"פ מבואר שגם במתיקות וטעם וכו' ואפילו לא להקדים המרוחק בצלחת וכו"ב למעשה רבינו לא עוסק כל כך באיך לשדד כי זה מבואר בספרים עיין שערי תשובה ובדברי רבינו בשיחות ובע"פ אלא בלתי כח ע"י חכמה ודעת להתגבר על היצר. אמנם בתורה סב ותורה לו משמע שדייקא ע"י תענית מתקן יותר וזה עיקר צורת אדם אבל ידוע שלמעשה רבינו הורה לא להתענות אלא דווקא לאכול אבל מעט וידוע שזה נקרא תענית הראב"ד ובחוש ידוע שזה יותר קשה מתענית וכל זה מבואר בספרים אחרים**

²⁶ שם פסקא יד בבוא רשע בא גם בוז ועם קלון חרפה (משלי יח), רשע הוא עשו וכו' שנתלוה לו קלונו של רעב ואין חרפה אלא רעב וכו'.

²⁷ **בראשית רבה** פרשה סג פסקא יד ויבו עשו את הבכורה ומה בזה עמה א"ר לוי תחיית המתים בזה עמה הה"ד (משלי יח ג) "בבוא רשע ב"א גם בוז ועם קלון חרפה": בבוא רשע זה עשו שנ' (מלאכי א) וקראו להם גבול רשעה בא גם בוז שבא בזיונו עמו "ועם קלון חרפה" שנתלוה לו קלונו של רעב ואין חרפה אלא רעב המד"א (יחזקאל לו) אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים:

רבינו שינה מלשון המדרש שהביא פסוק ממשלי יא וכאן הוא משלי יח. **אבל עיין ילקוט שמעוני משלי פרק יא רמז תתקמו – בא זדון זה עשו וקראו להם גבול רשעה ונתלוה לו קלונו של עולם "יהי רעב בארץ".**

ועי"ש מזהר"ז משמע ממנו שזדון העליוני נא דהיינו בולמוס של רעב גרם לדסמיך ליה ויהי רעב בארץ

הוא התגברות הבהמיות על האדם וכגון תאות אכילה וזה גורם לבזיון דהיינו שבא רעב לעולם, וע"י רעב בני אדם מתבזים (כמבואר בילקוט שמעוני הנ"ל). וכגון בגמ' כתובות סו:ל"א בשעת החורבן המעשה בריבה אחת בת נקדימון בן גוריון שהיה מעשירי ירושלים, וברעב שקדם לחורבן הבית ליקטה למאכלה שעורים מגללי בהמתן של ערבים.

הכלל הסובב כאן הוא שכשיש לאדם שונא למטה יש לו גם למעלה, והשנאה כביכול למעלה היא מניעת אור הש"י עליו, שממנו אדם זוכה לשביעת הנפש, בבחי' צדיק אוכל לשובע נפשו, נמצא שמניעת האור גורמת לאדם להרגיש רעב/צב, והרגשת הרעב היא חרפה לנו, כי יסודה בנפש הבהמית, נמצא שכל זמן שלא הכניע לגמרי את הנפש הבהמית, ועדיין יש לה ביטוי בנפשו, כגון הרגשת רעב, זה בחי' שיש לו שונא למטה, כי נפש השכלית שונאת את נפש הבהמית שהיא הפכית לה. לכן א"א שיזכה לשובע הנפש באכילתו אלא כשהכניע לגמרי תאוות אכילה.

נמצא המחלוקת, היינו מה שמחרפין לאדם דהיינו מה שיש לו שונא למטה ובעיקר הכוונה לנפשו הבהמית, בא עי"ז בחי' רעב. ורעב הזה היינו בחי' מחלוקת בחי' חרפה, הוא בחי' ערלה שפירושה אטימות וקליפה על האור, כמ"ש (בראשית לד): כי חרפה היא לנו כך אמרו בני יעקב לאנשי העיר שכם כשהתנו עמם התנאי שימולו את עצמם, כי הערלה חרפה לנו ורבינו לומד בג"ש מחרפה הנאמר בערלה לחרפה הנאמר ברעב שגם היא ערלה. והערלה הם שלש קליפות הטמאות הנזכרות ביחזקאל פרק א'ל"ו שהם הרע הגמור הסובב את הקדושה (ועיין תורה פב/ל"ו) המסבבים הברית שלום

המדרש עצמו צ"ע שפתח בזה שיחד עם בזוי הבכורה ביזה עשיו גם את תחית המתים ומביא ראיה ממשלי יח הנ"ל וצ"ע מה הראיה דלכאורה הוא דבר חדש. ולא ראיתי במפרשים יחס לזה רק כתבו שלמדו לרבות מדכתיב את הבכורה ואת היא רבוי. (כמבואר בגמ' פסחים כב: ר"ש או ר"נ העמוסוני שדרש כל אתין שבתורה עד שהגיע לאת ה"א תירא).

כ"ו משלי יא ב'

כ"ב דודן הוא מזיד ונ"ל רומז להתגברות הנפש הבהמית על השכלית כי יודע שאסור ולא מתגבר ועי"ז בא עליו קלון של רעב דהיינו חרפת רעב תאוות אכילה ודיינו כנ"ל שהרעב הוא מהבהמיות ובמדרש מדובר בעשיו הוא שאמר הלעטיני נא ופרש"י כדשנינו (שבת כד ג) שמלעטיין את הגמל ואת העגל. עי"ש ברטנורא דהיינו שתוחב לו המאכל למקום שיכול להחזיר

כ"ט יחזקאל פרק לו (כח) וישבתם פארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: (כט) והושעתני אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל הדין והרפיתי אתו ולא אתן עליכם רעב: (ל) והרפיתי את פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים:

ל הלשון חרפה נראה שמורה על בחי' הרפה היינו שבחי כלים דהיינו שזה המצב של מי שהוא רעב לבהמיות

ל"א כתובות סו: – תנו רבנן מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו אמרה לו רבי פרסני אמר לה בתי מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני אמר לה בתי ממון של בית אביך היכן הלך אמרה לו רבי לא כדן מתלין מתלא בירושלים מלא ממון חסר ואמרי לה ושל בית חמיך היכן הוא אמרה לו בא זה ואיבד את זה אמרה לו רבי זכור אתה כשחתמת על כתובתי אמר להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה.

ל"ב שובע ורעב מבאר האריז"ל שהם תוצאה של הארת פני הש"י על האדם או ח"ו מניעת האור.

שער הפסוקים – פרשת לך לך – ושמות ה' מלכים האחרים הם אלו, בר"ע, אותיות רע"ב. ובוה יתבאר ענין הרעב ושבע, דע כי בהיות הוי"ה ואלהים בבחי' אב"א, אז רעב בא לעולם. כי הנה אחרונים דאלהים הם בגימטריא ר' של רעב, ואחרונים דהוי"ה הם ע"ב דרע"ב. ובהיותם פב"פ, ושניהם במלוי העליון שהיא דידוי"ן, אז הוא שב"ע, כי פנים דאלהים דידוי"ן, הם בגימטריא ש' של שב"ע. ופנים דהוי"ה דידוי"ן, הם בגימטריא ע"ב של שב"ע: עכ"ל.

מבואר שהרעב הוא כשהוא אחר להקב"ה וממילא ה' צלך גם הוא אחר אבל פנים באחור כמבואר בתורה ב' כל תפילותינו שיחזיר את פניו אלינו דהיינו כשמבקש את הש"י זה לא רעב אע"פ שהש"י בעורף אליו.

ונראה כי כשמחפש מילוי של אכילה ושתייה לחסרונו ולא את הש"י זה החזרת פנים דהינו שהוא בעורף להש"י וזה הרעב אבל אם כשמרגיש רעבון דהיינו שהגוף בעורף לנשמה אם אז מתפלל ומבקש פנים ומילוי אמיתי מבטל הרעב.

לקוטי תורה (להאריז"ל) פרשת מקץ – ותאכלנה הפרות הנה כבר ידעת כי כל הרעב וכל הגזירות באים מצד הנוקבא בהיות שלטא על דכורא ואבדה ח"ו מיתוקה והוא הוי"ה הפוכה שלא כסדרה לכן רמז הכתוב בר"ת שבע "הפרות" "פיות" "המראה" "הבריאות" "היה"ו שהנוקבא שלטא על דכורא ה' נוקבא על י' דכורא ה' על ו' לכן בא הרעב וזו מצד עונות שמעוררין דינין דנוקבא הנקרא' אשה וזו "את" שבע "הפרות" ר"ת אשה אשר מצדה בא הרעב: עכ"ל. דהיינו כשהגוף שליט על האדם ולא הנשמה.

ל"ג בראשית פרק לד (יד) ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחתנו לאיש אשר לו ערלה פי חרפה הוא לנו:

ל"ד יחזקאל פרק א (ד) ויאר א והיה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש:

ל"ה תורה פב – הנה נודע, כי יש שלש קלפות, רוח סערה וענן גדול ואש מתלקחת (א). וקלפת נגה, היא בין השלש קלפות ובין הקדשה. ולפעמים נקללת בקדשה, ולפעמים נקללת בקלפה, והיא בכחית נשמת העשוקים ודי למבין (ב): והיו בחינת סדרי בראשית, שלש שני ערלה, כנגד השלש קלפות הנ"ל, ורבעי הוא כנגד נגה. והוא בחינות חשמל, כי לפעמים נקללת במ"ל אורות. והיו סוד מילה, כי יש שלש עורות, הם שלש קלפות. ועוד דק רביעי, בחינת נגה: וכל החרפות הבאים לאדם, הם משלש קלפות הנ"ל.

ממנו (שם מזו/מדי) **תן זרע ונחיה** מיוסף הצדיק ששלט אז (שהוא המרכבה לברית שלום, שמשפיע את האור של יעקב כי יעקב ויוסף כחדא אזלי), דהיינו שע"י אור הפנים של יעקב בטל הרעב ואזי נשפע שובע מיוסף הצדיק לכן ממנו דייקא בקשו זרע לזרוע:

פירוש אחר ל"והיה אם שמוע תשמע למצוותי" דכנ"ל שאם תקיים מצוות התורה, הרי "ונתתי עשב" גשמי לבהמיות שלך, אבל אם תשמע לעומק מצוותי, ועומק הרצון שלי בהם. אזי ונתתי עשב, אזי תזכה לבנים חיים וקיימים, כי עשב רמז לבנים, כמ"ש (איוב ה')/מדי וצאצאיך כעשב הארץ. ורבינו נותן ג' עצות כיצד לזכות לזיווג בקדושה, אחת בשרך לבהמתך, היינו אימתי יהיה לך בנים חיים/מדי וקיימים, כשיהיה זיווג בקדושה [מדי/מדי], ותשבר נפש המתאוה שלך, היינו נפש הבהמיות דהיינו שתתגבר בכחך על היצה"ר, ועיצה שניה וידמה לך בשעת הזיווג כאלו כפאך שד/מדי דהיינו שתמהר בקיום המצוה כאדם הנטרד מחמת שד {נדרים כ:}/מדי והפחד הזה שתעורר בעצמך הוא יטל את התאוה בשעת מעשה.

וזוה רמוז בפסוק ונתתי עשב דהיינו בנים חיים כנ"ל, בשרך לשון שד/מדי כשתוליד אותם כאנוס ע"י שד. עי"ז יהיו לך בני קיימא. וטעם שקיום הבנים תלוי בזיווג דקדושה הוא כי מיתת הבנים זה מחמת נשמות העשוקים בטיקלא כידוע [מדי/מדי]. כי הטיקלא/מדי, היינו קליפות נוגה, היא קרובה אל

מדי בראשית פרק מזו (יט) למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו קנה אתנו ואת אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה ותן זרע ונחיה ולא נמות והאדמה לא תשם:

רש"י (יט) ותן זרע – לזרוע האדמה ואע"פ שאמר יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר מכיון שבא יעקב למצרים באה ברכה לרגליו והתחילו לזרוע וכלה הרעב וכן שנינו בתוספתא דסוטה:

מדי איוב פרק ה (כד) וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוח ולא תחטא: (כה) וידעת כי רב זרעך וצאצאיך כעשב הארץ:

מצודות דוד (כה) וידעת – תהיה יודע ובטוח אשר הרבה יהיה זרעך. וצאצאיך וגו' – כפל הדבר במ"ש:

מדי נראה שהכוונה שגם יהיו צדיקים דאי לאו הכי הרי רשעים קוריים מתים גם בחייהם.

מדי עיין לעיל תורה י' אות ד' עה"פ המה ואביהם

מדי תורה י' אות ד' – ואם התבוננו בעצמן היו רואים, אחר כל התעניינים עדין נשארו אצלם כל תאוותם קשורים בשקם, הינו בגופם; ולא תאוותם בלבד נשאר קשור בגופם, כי אם גם תאוות אביהם שיש אצלם משעת ההולדה, מחמת שלא נתקדש אביו בשעת זיווג, גם זה קשור בגופם עדין.

מדי צ"ע למה שד הרי הש"ע מחייב. ואולי קמ"ל שד דייקא, דהיינו כמו מחמת פחד היזק השד, שהחרדה מסלקת הדמים העכורים, אבל מצד חיוב ש"ע היא מצווה ונעשית בשמחה.

עיינ ר"ה כח. כפאו שד לאכול מצה בפסח שם הכוונה ששרתה עליו רוח רעה והיא מחלת השטות עי"ש (שוטנשטיין) וצ"ע הכא.

נדרים דף כ. שאלו את אימא שלום מפני מה [ע"ב] בניך יפיפין ביותר אמרה להן אינו מספר עמי לא בתחלת הלילה ולא בסוף הלילה שנסים הולכות נזקק אלא בחצות הלילה וכשהוא מספר מגלה טפח ומכסה טפח ודומה עליו כמי שכפאו שד שיהי ממחר כלס הגטל מחמת שזכרנו ואמרת לו מה טעם ואמר לי כדי שלא אתן את עיני באשה אחרת ונמצאו בניו באין לידי ממזרות. נלאה הכוונה לעניי כללו שיחשבו נאחזת והי כללו בניו שיוולדו מזיווג זה הם ממזרים ממנה. ומשמע רוצה לומר שני תמורה הם נח"י ממזרים.

טעם זה המבואר בגמ' צ"ע כי אפילו לא יחשוב באחרת יש למחר ועוד למה שצדיק יחשוב באחרת מה שאפילו אנשים פשוטים לא עושים. ונ"ל ברור שעומק הכוונה אחרת לא אחרת מאשתו אלא אחרת מהשכינה הקדושה. ואע"פ שרש"י פרש כפשוטו זה דרכו ועיין הקדמה לשער ההקדמות למהרח"ו עפ"י הזוהר כנראה שכל דברי הגמרא על רזין דאורייתא סדרום.

וכן מבואר בתורה לב תנינא שזיווג בקדושה כוונתו ליחד קב"ה ושכינתיה ולזה צריך לכווין אבל כשמאריך במעשה הגשמי אזי יש חשש שיתגבר עליו כח המתאוה ויחשוב באשה אחרת מהשכינה דהיינו באשתו. והו שאסרו לדבר עימה בשעת תשמיש (נדרים כ). אלא רק קודם לזה לרצותה כי בוודאי צריך לרצותה שלא יהיה כארי דורס המבואר בגמ' פסחים מט: על עם הארץ אבל בשעת מעשה צריך לכווין שבהתערותה דלתתא יתער יחוד הקדוש למעלה.

מדי לעיל בשרך לשון שידוד תאות אכילה כי בתאוות אכילה העיקר הוא למעט באכילה וכמבואר בתורה מז אבל כאן לא נקט שידוד אלא שד דאע"פ שחז"ל אמרו המרעיבו שבע דהיינו מיעוט שוה בחי' שידוד הנ"ל אבל רבינו מבאר יותר שגם במיעוט צריך לקיים את המצוה באימה ויראה כמו משד כי זה התיקון ולא רק המיעוט במעשה.

מדי * עיין זוהר משפטים ק"ג.

מדי שם הוא זוהר ארוך (ראה הוספה בסוף התורה) המבאר בכמה אופנים את דברי שלמה המלך בקהלת ד' א' "ראיתי את דמעת העשוקים". ובכלליות מדובר בתינוקות שמתים בגיל יניקה, וחיייהם נעשקים ונגזלים מהם, ע"י הסטרא אחרא.

זוהר חלק ג' דף רלז. – טחול, פתח בוצינא קדישא ואמר, (קהלת ד' א') ואראה את כל העשוקים שנעשו תחת השמש והנה דמעת העשוקים, מאן אינון עשוקים, אלין ינוקין דאינון בתוקפא דאמהון, דסלקין מעלמא על ידי מלאך המות, וכי מלאך המות קטיל לון דאיהו עושק, אלא הדר ואמר, ומיד עושקיהם כח, ואין להם מנחם, מאן ההוא כח, דא הוא דכתיב (בראשית א יד) יחי מארת ברקיע השמים,

הנפש הבהמיות כמובא במ"ח בספר משנת חסידים לרבי עמנואל ריקי **במס' ההרכבה** [גד]/[טו] לכן הכנעת הנפש הבהמית בשתי עיצות הנ"ל מצילות ממימת הבנים: ועיצה שלישית היא מצד הזמן המסוגל לזה **גם צריך שיהא עיקר זווגך** דהיינו לבד מליל טבילה, רק **בליל שבת** [טז]/[טז] שהיא (בגמרא) עונת תלמיד חכם משום ביטול תורה/טז, וראוי לכל אדם/טז לנהוג כן, כי הוא זמן מסוגל להולדה קדושה **שאז**

ודא הוא מארת חסר וא"ו, ודא לילי"ת, דאיהי ממנא דההוא עושק, ואיהי אקרי טחול, ואיהי אולת וחייבא בינוקי, ובתר עבדת בהו רוגוא ודמעא למבכי עלייהו:

^{יד} **טיקלא הוא משקל** בלשון ארמי. וצ"ע מדוע הוא בנוי לקליפת נוגה. ואולי כי מאזני המשקל רומז לדבר הצריך משפט ויש צדדים לכאן ולכאן והג קליפות הטמאות אין בהם משקל כי בוודאי הם רע שצריך להכניעו אבל קליפת נגה צריכה ברור למשקל מתי ואין להעלותה אל הקדושה.

ועיין עץ חיים – שער מט פרק ג' – ודע כי הרע הגמור שנתברר שאין בו טוב כלל הן ג' קליפות החצונים אבל קליפה ד' לא נתבררה לגמרי ולכן נשארה בבחי' לבוש ועור ומתבררת מעט מעט ונעשית גוף גמור כי הם כלים שבורים וחוזרים להחיות והטוב נתברר ונעשו עולמות אבי"ע אלא שיש בחי' זה טוב מזה וזה טוב מזה מעתיק דאצילות עד תשלום דעשיה ונוגה שבכל העולמות הוא מה שלא נתברר עדיין וזהו טיקלא דעשיקא נשמתין כנוכר משפטים צ"ה ע"ב. והגהה – צמח אע"פ שלעיל אמרתי קליפת נוגה דאצילות כולו טוב עכ"ז צריך בריר אותו טוב בעצמו שהרי גם במלכות דעתיק היתה שבירה וגם הוא בירר לחלקו חלקים כנ"ל לכן אמר כאן מעתיק עד חשמל דעשיה ולקמן אמר כי נגה דאצילות כולו דין חזק לכן שייך בה תיקון ובריר ע"כ. כי כשנוגה מדבקת בלבנת הספיר יסוד והוא ערלה שעל המילה ואז עושקת הנשמות וכשמסתלקת אינה עושקת לכן הזווג בליל שבת שאין שם דביקת נוגה ומה שנדבק חזר להיות תוספת שבת טוב גמור משא"כ בחול כנוכר פ' ויקהל ח"ס פ' משפטים דצ"ו ע"ב אלקים הוא סוד הנוגה הנ"ל כי מז"א של בריאה עד סיום המלכות הם ק"ך צרופי אלקים כמבואר אצלינו שהם כלים החצונים אשר שם וחופן מהם החשמל וחופן מהם הוא אלקים דנוגה ושם מתחילין אלקים אחרים

ועיין פרי עץ חיים – שער קריאת שמע שעל המיטה – פרק ה' – דע, כי כמו מי שהוא מוציא שז"ל הוא פוגם במחשבה, כי אינו משתמש בשום כלי, עונשו מגיע עד דעת עליון של או"א. והנה דוגמת מה שהוא משמש זכר בלי נקבה, גם כביכול למעלה נמשכת אותו הטפה של אותו נשמה מן הזכר, ואינו נשפעת במלכות, רק יוצאות לחוץ בקליפות נוגה, וזה טיקלא דעשיקת נשמתין, הנו' בסבא במשפטים. והנה אשת זנונים תתאה אפתי לחוה ע"י קליפות נוגה, ונמשכת אותה נשמה אליה, ואז מתלבש בה כח מוזיק אחד מן אשת זנונים, והיא נעשית גוף אל אותה נשמה. נמצא, כי המוציא שז"ל, הוא גורם לטפת נשמות בניו, שיהיו מלוכשין בגופים, הנעשין מאשת זנונים. נמצא, שהחזיר הקדושה והטובה אל הרע. והנה תיקון החטאה זה, הוא להמית אותן גופין הנעשין מאותן נשמות, כדי שיברחו אותן נשמות למקומן, כדי שיוכלו לעלות אותן נשמות עמו בכל לילה, ואלו הם סוד אותן המוזיקין שממית אדם ע"י ק"ש שאומר על מטתו, והבן סוד גדול הזה:

^{יה} ספר משנת חסידים לרבי עמנואל ריקי מסכת ההרכבה פ"ב אות ג' ד'

^{יז} **משנת חסידים** – מסכת ההרכבה – פרק ב' – א וכשמתגדל עוד ומגיע לעונת הפעוטות נוסף לו נפש שלשית והיא נפש בחריית השכלית בכח מעשיי ובתשלום שלש עשרה שנה יש לה גם כח העיוני:

ב ולמה נקרא שמה בחריית שעל ידה בוחר במה שרוצה ועושה אותו במעשה או חושב לעשותו לתועלת גופו או מעיין בחכמות שאין בהם הלכה למעשה אלא כדי להבחין בין האמת לשקר לבחור באמת לאמתו ולא מפני חפצו ורצונו לפיכך כל שאר הנפשות לגבי שכל העיוני הזה הם כחומר לצורה:

ג וכל הנפשות האלה בכללם נקראים נפש הבהמית הטמאה כי באים משמרי אופני העשיה שהם חומר היסודות והיצר הרע (והוא לבוש הנעשה לנפש מצד הגבורות שבקליפת נוגה) שיש לו לאדם בזמן הזה הוא האמצעי הקושר עם הגוף כי הם רוכבים עליו כאלוהו בסערה כשעלה שמים:

ד וכנגדם יש לו בזמן הזה נפש הבהמית הטהורה הבאה מחומר אופני העשיה שהוא נפש היסודות שעל ידה עושה המצות בקטנותו ובנפשה השכלית שבה בוחר לעשותם לעשות רצון קונו והיצר הטוב (והוא לבוש דצד החסידים דקליפת נוגה) שיש לו אז הוא האמצעי בינה לגוף כי היא רוכבת עליו כעני רוכב על חמור (והנפש הזאת דעשיה מתפשטת ממחצב הנשמו' דעשיה כי היא כענף אילן הנכפף למטה שקצתו נכנס בגוף האדם וקצתו מצל על ראשו ועיקרו דובק למעלה באילן וזה בנין אב לכל חלקי הנשמה כי כל אחד מתפשט ממקומו העליון בדרך זה אור הנמשך ממחצבו הוא מזלו):

ה והנפש הזאת דעשיה (הכוללת כל הרקיעים) שורה בכבד ובכחה שולח הדם על ידי הורידים שאינם דופקים אל כלים החצונים שבאברי האדם והיותר עב שבו נהפך לבשר:

^{יח} עונת ת"ח עיין כתובות סב. ירושלמי כתובות לז. זהר ח"ב פט. ועיין לעיל תורה יא אות ה

^{יט} **כתובות דף סב:** עונה של תלמידי חכמים אימת אמר רב יהודה אמר שמואל מע"ש לע"ש אשר פריו יתן בעתו אמר רב יהודה ואיתימא רב הונא ואיתימא רב נחמן זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש

רש"י – מע"ש כו' – שהוא ליל תענוג ושבייתה והנאת הגוף:

מהרש"א – גמ' עונה של ת"ח כו' מע"ש לע"ש שנאמר אשר פריו וגו'. הכי משמע ליה מהאי קרא שאמר כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה דהיינו כל ימי החול ואין עת לעונת לילה כל ימי החול כיון שצריך להגות בתורה יומם ולילה אבל אמר כי בליל שבת שאז הת"ח כעץ שתול על וגו' שהוא ליל תענוג בשבייתה כו' כפרש"י גם אין בה ביטול תורה כ"כ שאסור לקרות לאור הנר וע"כ אז פריו יתן בעתו שהוא זמן עונה שהבנים נקראו פרי בטן שר פרי הבטן וק"ל:

^כ מהרש"א הנ"ל

^כ **עיין משנה ברורה** סימן רמ סעיף א' ס"ק ו' ובביאור הלכה ד"ה ת"ח. שמדינא רק המתמידים בלימודם צריכים גם היום לנהוג עונת תלמיד חכם משבת לשבת, ושאר כל אדם כל אחד לפי מלאכתו ולפי כוחו, ואסור לנהוג חסידות בעצמו בלא הסכמתה, דכתיב עונתה לא יגרע. ומרבנו כאן משמע שיש סכנה לקיים עונה בימי החול, למי שלא זכה לזיווג בקדושה כראוי, וא"כ הרי חמירא סכנתא מאיסורא.

נכללת קליפת נגה בקדושה, ויתפרדו ממנה כל פועלי און [סא] דהיינו ששבת הוא זמן מסוגל שאין בו שליטת קליפת הנגה העושקת את הבנים וממיתה אותם כשהזיווג אינו בקדושה. ועוד שהזמן גם מסוגל לזיווג בקדושה כפי שיבאר בהמשך.

וזה ואכלת ושבעת, זה רמוז על שהזיווג שנקרא אכילה/כס צריך להיות בליל שבת, שאז השביעה דהיינו שמסוגל לזיווג בקדושה בלא יצה"ר. כי התאוות ניאוף נקרא רעב כמאמר חז"ל (סוכה נב:) משביעו רעב ומרעיבו שבע, לכן הזמן המסוגל לזיווג בקדושה הוא שבת שממנו נתברכין ו' ימים [סא]/[סב] דהיינו מזה שגילה לנו הזוהר שמשבת מתברכים כל השישה ימים הבאים אחריו, מובן שבו מאיר בינה עילאה, עולם החירות מהתאוות :

עד כאן ביאור חברותא לתורה לט

*

בעניין הנשמות העשוקות בטיקלא דהיינו קליפת נגה כשהיא לא נכללת בקדושה אלא בטומאה

וזה משפטים דף קיג – נתיישב בדעתו, וְהָוָה מְמַלֵּל בְּדַעְתִּיהָ מְלִין דְּחֻמְתָּא וְקִינָא והיה מדבר בדעת ובהשכל דברים של חכמה המכובדה הקדושה שהבין מתוך חכמה החיצונית, בְּהֵימָא שְׁעָתָא הָוָה אָמַר באותה שעה היה אומר וְשַׁבְתִּי אֲנִי וְאַרְאָה פִּירוּשׁ שַׁבְתִּי וְדָאִי מַהְהוּא אָרְחָא שְׁבִתִּי וחזרתי ודאי מדרך ההוא מהרי החשך, שַׁבְתִּי מַהְהֵיא חֻמְתָּא וְאִתִּישְׁבִית בְּלֵבָא וְבַדְעָתָא וכן שְׁבִתִּי מִיְדֵיעַת חֻמְתוֹת הַנְּכֹרִיּוֹת וְנִתְיִישְׁבוּ בְּלִבִּי וּבַדְעָתִי, ולמדתי כל סודות הקליפות, וְכִדְרִין וְאַרְאָה אֶת כָּל הָעֲשׂוּקִים ואז ואראה ואתבונן בעושק שהם עושות ונעשקים מהם. והמשיך הסבא בדבריו ואמר סְלָקָא דְעֵתְךָ דְכָל עֲשִׂיקִין דְהוּוּ בְּעֵלְמָא הָוָה חָמִי שְׁלֵמָה מְלָכָא וכי יעלה על דעתך שכל העשוקים יש בעולם ראה שלמה המלך, הלא הרבה מיני עושק נעשים ע"י בני אדם, בין במשא ומתן ובין בגזל וכדומה, ואם כן איך אמר ואראה את כל העשוקים, ומתוך אֵלָא מָאִי עֲשׂוּקִים אֵלִין דְהוּוּ אָמַר אלא מה הם אלו העשוקים שאמר שלמה שראה, ואמר אֵינִין יְגוּקִין דְמֵתִין בְּתוֹקְפָא דְאִמְהוֹן אלו הם התינוקות שמתים בחיק אמותם ונעשקים ע"י הסטרא אחרא, דְקָא עֲשׂוּקִים מִכְמָה סְטֵרִין שהם עשוקים מכמה צדדים, עֲשׂוּקִים בְּאֵתֵר עֲלָאָה דְלְעֵילָא הם עשוקים במקום עליון של מעלה כי נשמתם כשיצאה ממקור הנשמות לבוא לעולם הזה, נפלה במאזני מרמה של הסטרא אחרא בסיבת עונות הדרור, וגם וְעֲשׂוּקִים לְתַתָּא שאחרי בואם לעולם הזה מתים בקטנותם ע"י הלילית לסיבה שעתידים להחמיץ ולהתקלקל, וְהָא חֲבֵרִיאִי אֶתְעֵרוּ וְהִכִּי הוּא והרי החברים נתעוררו בענינים האלו וכן הוא כדבריהם, אֲבָל סְגִיִין אֵינִין אֲבָל יש עוד הרבה מיני עשוקים כדמפרש ואזיל. אמר הסבא לעצמו קוּם סְבָא אֶתְעֵר בְּחֵילְךָ קוּם סְבָא תתעורר בכחך, סְבָא אֵימָא מִיְלָךְ, דְרָדָאִי בְּלָא דְחֵילוֹ תִּימָא סבא אמור דברך כי בודאי בלא שום פחד תוכל לומר דברך. הנה לִית עֲשׂוּק כְּאֵינִין עֲשׂוּקִים דְהָוָה אֵיהוּ עֲשִׂיק בְּקִדְמֵיתָא אין עשוק כמו אלו העשוקים ביד הקליפה ונענשים על ידה, בסיבת שהוא היה עושק ורוצח אחרים בתחילה בהיותו בעולם הזה, או מִתְלַתָּא ר"ל או אפילו הוא לא עשק אחרים בהיותו בעולם הזה אלא הוא דור שלישי לְאֲחָרָא לאיש אחר שהיה רוצח, והיינו חוץ ממנו, ועמו הרי הוא דור רביעי מִמָּה דְכֵתִיב פּוֹקֵד עוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵי, וְעַל בְּנֵי בְנֵי, עַל שְׁלֹשִׁים, וְעַל רְבַעִים הרי שלפעמים נפקדים ונעשקים בעון האבות עד דור רביעי. ומפרש הֵיךְ הָוָה עֲשִׂיק באיזה מין עושק עשק את אחרים, ואמר כי שְׁלֵמָה מְלָכָא צוּחַ וְאָמַר שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ צַעַק וְאָמַר, אֲדָם עֲשׂוּק בְּדָם נִפְשׁ מִי שִׁנְפֵּשׁוּ עֲשׂוּקָה בְּעוֹן שְׁפִיכַת דַּמִּים, עַד בּוֹר יְנוּס אֶל יְתִמְכּוּ בּוֹ עד כי ימות ויקבר ינוס מפחד רודפים ולא ימצא מי שיתמוך בידו כי מאד הרשיע לעשות (מִמְחֵמָה) ולפי ענינו פירושו, כי כִּינִין דְהוּוּ עֲשׂוּק בְּדָם נִפְשׁ כיון שהוא עשוק מחמת עון של שפיכת דם נפש, אי הוּא או בְּנֵו או בְּנֵו ולא חש לפרוט עוד בן בן בנו שהוא דור הרביעי, יְהוֹן עֲשׂוּקִין בְּטִיקְלָא יהיו עשוקים במאזני מרמה של הסטרא אחרא, דְכֵתִיב עַד בּוֹר יְנוּס אֶל יְתִמְכּוּ בּוֹ פִירוּשׁ עַד הָוָה בּוֹר רַק עד בור הריק ששם מדור הסטרא אחרא המלא נחשים ועקרבים, יְנוּס מֵאֲתֵר קְדִישָׁא פ"י שנשמתו תתגרש אחר מותו ממקום קדוש מן הגן עדן, כי אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, וְאֶל יְתִמְכּוּ בּוֹ בְּהָאִי עֲלָמָא דְהֵינִין כִּשְׁנִשְׁמַתוֹ תחזור להתגלגל בעולם הזה אין לו שומרים ותומכים מן מלאכי שמירה, והוא בעוֹתֵר לְמִקְרֵי וּפְנֵעֵי הַזְּמַן, ומסיק דבריו ואמר כִּינִין דְאֵיהוּ עֲשׂוּק בְּדָם נִפְשׁ כיון שהוא עשוק בעון שפיכת דם נפש, אֵיהוּ או וְרַעִיָה לְהוּוּ עֲשׂוּקִים מַהְהוּא סְטֵרָא אֲחָרָא הוא או ורעו יהיו עשוקים מהסטרא אחרא. ואמר עוד הסבא אֵית עֲשׂוּק מְשָׁאָר עֲשׂוּקִים יש עוד עשוק משאר מיני עשוקים שנגרם ע"י שעשק ועכב שְׁכִיר, כְּמָה דָּתָא אָמַר לָא תַעֲשֶׂק אֶת רַעְךָ פִּרְש"י זה הכובש שְׁכִיר, הנה אֵיהוּ עֵבֵר וְעֵשֶׂק כמו שהוא עבר ועשק שְׁכִיר, משלמים לו מדה כנגד מדה, כי אֵיהוּ עֲשׂוּק בְּבִנְיָו מַהְהוּא סְטֵרָא אֲחָרָא הוא יהיה עשוק בבניו הקטנים מהסטרא אחרא, ר"ל שימותו בקטנותם רח"ל, אבל אין הסטרא אחרא יכול לעשוק את נשמתם כבור ומדור שלהם כמו העשוק בדם נפש, וְכִינִין כְּף אָמַר אֶת כָּל הָעֲשׂוּקִים ולכן אמר שלמה ואראה את כל העשוקים, פִּירוּשׁ אָמַר שְׁלֵמָה קְאִימָנָא בְּכָל אֵינִין עֲשׂוּקִים בְּכָל סְטֵרִין דְעֵשֶׂק אמר שלמה עמדותי והתבוננתי בכל מיני עשוקים בכל אופני העושק, וְאִמָּאִי אֵינִין עֲשׂוּקִים וגם ידעתי על מה הם עשוקים.

אבל נראה דשומר מצווה לא ידע דבר רע, לכן רק בהסכמתה טוב להזוהר בוה, עכ"פ יש לו להסביר עפ"י רבנו הטעם, להביא אותה להסכים.

סא תהלים צב י'

סב והזיווג נקרא אכילה כמ"ש אכלה ומחתה פיה וכתוב שיוסף אמר לאשת פוטיפר שלא מנע ממנו פוטיפר כי אם הלחם אשר הוא אוכל דהיינו את אשתו.

סג וזה בשלח דף סג: ויתרו דף פח.

סד צ"ע משמע שהסיבה לשביעה בשבת היא מחמת שממנה מתברכין הששת ימי חול.

ואולי הביאור בזה עפ"י המבואר בזהר בשלח סג: ע"ש מתוך מדבש ששבת יש בה שתי בחי' אחת היא בחי' בינה עילאה שממנה מקבלים כל הו' ימים שהם בחי' שש מדות חג"ת נה"י והיא גם בחי' מלכות שמקבלת מיום השישי שהוא בחי' יסוד (נמצא שכל שבת מקבלת משבוע שעבר ומשפיעה לשבוע הבא) ומבואר שם שעל כן נצטוו לא תותירו במן כיון שכל יום מקבל מבינה עילאה ויש בה מספיק לכל מדה ומידה ואין יום מקבל מיום חבירו לכן אי"א להותיר מיום ליום נמצא שדייקא בגלל שהשביעה בשבת דהיינו שבה מאיר עולם החירות מתאוות כי היא בינה עילאה עולם החירות והיובל לכן ממנה מתברכים כל הימים. ומוזה שממנה מתברכים אתה למד שהיא עולם החירות בינה עילאה שבו השביעה מכל התאוות.

ועיין העניין ביתר ביאור בזהר יתרו פח. שני ביאורים במתוק מדבש.

ועתה בא לבאר תועלת ביאת העשוקים לעולם הזה, ומקדים לדייק מש"כ **אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמַיִם** ושואל **אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ** למה כתוב אשר נעשו, **אֲשֶׁר גָּרְעוּ מִבְּעֵי לֵיה** (ה"ג) כי מש"כ ואראה את כל העשוקים, פירושו ראיית את כל אשר נעשקו ונגרעו מן העולם קודם זמנם, אם כן היה לו לכתוב אשר גרעו מתחת השמש, **מֵאֵי אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ** למה כתוב אשר נעשו, שמשמע שמלבד מה שנעשקו עוד זאת היתה להם שנעשו ללא תועלת, והראיה כי **אֵי עֲשִׂיהָ אֵיהִי לְשִׁבְחָא** אם עשיית גופם היא לשבח ולתועלת רוחני, **לֹא עֲשִׂיהָ דְלָהוֹן אֶלָּא לְעִלְיָא מִן שָׁמַיִם** אין עשייה שלהם נחשבת אלא למעלה מן השמש כי שורשם למעלה בקדושה, וכאן כתוב אשר נעשו תחת השמש, **אֲבָל וְדָאֵי מִשְׁכַּח נַעֲשׂוּ פִי** שעשייתם היא תחת השמש ללא הועיל כי אין להם שורש למעלה, ולא נבראו אלא כדי להעשק ולהכרת, אם כן צריך לדעת **אֵיךְ נַעֲשׂוּ פִי** איך ולאיוזה צורך נולדו בזה העולם, ומפרש קושייתו ואמר **אֶלָּא פִּינָן דְעֲשׂוּקִין מִרוּחֵיהוֹן תַּמְן** אלא כיון שהם עשוקים מרוחם בעולם הנשמות, ר"ל שנעשקו במאזני מרמה בתחילת ביאתם לעולם, ולכן נקראים עשוקים על שם עושק הנשמה למעלה, אם כן **אֲמַאי אֲתִינָן לְהֵאֵי עֲלָמָא** למה הם באים לעולם הזה להתלבש בגוף ולהיות נעשקים עוד הפעם ע"י הליליה. ומתרחץ כי בודאי יש בעשייה זו תועלת לתקנם והיא זכות להם, כי ע"י שהרוח הנעשק מתלבש בגוף הוא יוצא מתחת יד הקליפה, וז"ש **אֶלָּא רוּחֵיהֶן וְדָאֵי** גם עליהם נאמר אשר נעשו כלומר **אֲתַעְבְּדוּ בְרוּחֵיהֶן וּבְגוּפָא בְהֵאֵי עֲלָמָא** שנעשו ונולדו ברוח ובגוף בעולם הזה, כדי שלא יהיו רוחות גרועות בלי גוף משועבדים תחת יד הקליפה לעולם ח"ו, אלא יהיו נכללים בגוף בעולם התחתון, ובה **פִּינָן דְאֲשִׁתְכַלל גּוּפָא דְלָהוֹן** כיון שנשתכלל הגוף שלהם, **וְאֲתַעְבְּדוּ הֵוָּא רוּחָא בְּגוּפָא וְךָ וְנָקִי** ונתלבש רוח ההוא בגוף וך נקי שנעשה ע"י זיוג טהור כראוי, **בְּלָא לְכַלּוּכָא דְרוּבִין בְּהֵאֵי עֲלָמָא** וזה התינוק הוא בקטנותו בלא לכלוך של עונות בזה העולם, כי לא נגדל ולא הגיע לידי עון, **פְּרִין אֲתַעְשֶׂק גּוּפָא כְּמָה דְאֲתַעְשֶׂק רוּחָא** ואז נתעשק הגוף ע"י הליליה כמו שנעשק הרוח במאזני מרמה, ר"ל שאין סיבה לסילוקם אלא מטעם עושקם הקודם, **וְהֵאֵי אֵיהִו גּוּפָא דְאֲתַהֲנִי בֵּיה יִתִּיר מְכֻלָּא** וזהו הגוף שהסטרא אחרא נהנה ממנו יותר מכל שאר גופי המתים, לפי שאינם מסתלקים בשביל איוזה עון אלא מתים בטהרה ונקיות, ואין ספק שאלו מסתלקים כדי שיצאו ורוחותיהם מתחת יד הקליפה, ואח"כ חוזרים ומתגלגלים ובאים לעולם הזה כדי לזכות במצות ובמעשים טובים לתקן את רוחותיהם, כמו שאמר הסבא לעיל שע"י צער שמתים בקטנותם הם יוצאים מתחת יד הקליפה וזוכים להתקן, נמצא מש"כ אשר נעשו הוא שבה להם. ואמר כי לעומת זאת **וְעֲשׂוּקִין אַחֲרֵיהֶן אֵית בְּכַמְהָ זִינִין תַּמְן מְרוּחֵיהֶן** ויש עשוקים אחרים בכמה מינים שעשוקים מרוחם למעלה, **וְלֹא נַעֲשׂוּ בְּגוּפֵיהֶן** ולא נעשו בגופים ר"ל שלא באו לעולם הזה להתלבש בגוף, **אֲבָל אֶלִּין אֵינּוּן עֲשׂוּקִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ** אבל אלו התינוקות הם עשוקים אשר נעשו בגוף, לכן כתוב אשר נעשו.

אֵית אַחֲרֵיהֶן אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ ויש עוד גופים אחרים אשר נעשו ונולדו בעולם הזה, **וְאֲתַרְחוּ בְּנֵי נִשְׂאָ לְמֵאֲרִיהוֹן** והטריחו בני אדם לקונם לעשותם, **וּמֵאֵן אֵיהִו** ומי הוא, ואמר **מֵאֵן דְעֲשִׂיק אֲתַתָּא דְחַבְרִיה בְּטַמִּירוֹ אוּ בְּאֲתַגְלִיָּא** מי שעשק את אשת חברו בסתר או בגלוי, **וְהֵוָּא וְלָדָא דְאֲתַלִּיד מִזִּנְיָהוּ עֲשִׂיק אֵיהִו בְּלָא רַעוּתָא דְמֵאֲרִיהוֹן** וולד ההוא שנולד מהם הוא עשוק וגוול בידם, כי נעשה בלא רצון קונם, וגם **וְלֹא דְעַע בְּעִלָּתָא דְאֲתַתָּא** ולא ידע מזה בעל האשה, **אֵינּוּן עוֹבְדֵין עֲשׂוּקִין אֵינּוּן** אלו המעשים הם עשוקים, כי הקליפה נותנת להם נשמה מאותם הנשמות העשוקות תחת ידה, **וְאֲתַרְחוּ לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַעַבְדַּן לֹון גּוּפָא וְלִצְיִירָא לֹון צוּרָה** והטריחו את הקב"ה לעשות להם גוף ולציייר להם צורה, **אֶלִּין עֲשׂוּקִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ** אלו הם העשוקים אשר נעשו בעולם הזה, **אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ וְדָאֵי גּוּפֵיהֶן דְלָהוֹן עַל פְּרָחָא** אשר נעשו ודאי הגופים שלהם באונם, פ"י נגד רצון הקב"ה, ואם כן באלו מש"כ אשר נעשו הוא חסרון להם, **בְּגִין כִּף שְׁלֵמָה מְלַכָּא אֲמַר** ובשביל זה אמר שלמה המלך **וְאָרָא אֵת כָּל הָעֲשׂוּקִים** פירוש **כָּל זִינֵי עֲשׂוּקִים קְאִימְנָא** בכל מיני עשוקים עמדתו וידעתי, **אֵינּוּן אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ פִירוּשׁ וְאֲתַעְבְּדוּ בְּעֲשִׂיהָ** שנעשו בגוף בעולם העשייה שהוא העולם הזה, והיינו תחת השמש.

בענין הטענות המובא להלן, כתב הרמ"ק וז"ל, הנה אין ספק שכל דיניו של הקב"ה הם מצודקים על הצדק הגמור עד שהנדון בעצמו מצדיק עליו את הדין, אבל העשוקים האלו דיני הקב"ה בהם נסתרים, עד שמרוב הסתרים והעלמם נשארה לבעלי דינים אלו טענה, אבל לא שהטענה תצדק לפני הקב"ה באמת. (ה"ג ומלא זמני לפני נ"ל מנחות, מ"ט) ומש"כ **וְהִנֵּה דְמַעַת הָעֲשׂוּקִים** פירוש **כָּלָא אוֹשְׁדִין דְמַעֲזִין עִם טַעְנָה קַמִּי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** כל הנעשקים שופכים דמעות עם טענה לפני הקב"ה, ומפרט כמה מיני נעשקים, והראשון הוא נער שמת על שחטא בהיותו בן י"ג שנה ויום אחד, ואמר **הִנֵּי אוֹשְׁדִין דְמַעֲזִין** אלו התינוקות שופכים דמעות לפני הקב"ה, **דְּהָא עֲרָלָה רַבִּי לֹון וְגִדְלִל לֹון עַד י"ג שָׁנִין** שהרי הערלה והקליפה גדלה אותם עד היותם י"ג שנים, כי עד י"ג שנים יש לתינוק נפש מבי"ע ששם שליטת הערלה, **וְלִבְתַּר עֲשֶׂקִין לֹון מַעְרָלָה וְנִטִּיל לֹון קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** ואח"כ עושקים אותם מהערלה ולוקח אותם הקב"ה מהם, ע"י שנותן לו נפש דאצילות ואז הוא נכנס תחת עול המצות, **הָא לִךְ עֲשׂוּקִין אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ בְּכַר** הרי לך עשוקים אשר נעשו כבר, ר"ל שהקב"ה עשק את נשמת התינוק מהערלה, וכבר עשה אותה והכניסה בקדושה, ואז אם **עֲבַר עֲבִירָה קְטֻלִין לֵיה** אם זה התינוק עבר עבירה שחייבים עליה מיתת בית דין הורגים אותו, **לֹון אֵית טַעְנָה וְזִמְיָנִין לֹומַר** להם יש טענה ועתידים לומר לפני הקב"ה בעולם העליון, **מֵאֲרִי דְעֲלָמָא תִּינּוּק בַר יוֹמִיָה דְחַב דְּיִינִין לֵיה דִּינָא** רבון העולם תינוק בן יומו שחטא וכי דנים אותו בדין ועונשו, הרי **אֲנָא בַר יוֹמָא הוֹינָא** אני בן יום אחד הייתי כשנתמלא לי י"ג שנה, **דְּהָא מֵהֵוָּא יוֹמָא קָרִי לֵיה קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** בן כי רק מיום ההוא קרא לו הקב"ה בן לשכינה דְכְּתִיב יְהוָה אֲמַר אֵלֵי בְּנֵי אֲתָה, **אֲנִי (דף קיג ע"ב) הַיּוֹם לְדִלְתִיד** שנאמר על יום זה, והטעם כי בזה היום מקבל הילד נפש ממלכות דאצילות ונחשב לו כאילו בזה היום נולד, אם כן **מֵאֲרִיָה דְעֲלָמָא לִידִי בַר יוֹמָא דִּינָא עֲבִירִין לֵיה** רבון העולם וכי ילד בן יום עושים לו דין והורגים אותו, **הִרִי דְמַעַת אֵינּוּן הָעֲשׂוּקִים וְאֵין לְהֶם מְנַחַם** כי אין מענה על תלונתם, אלא כך גורה חכמתו יתברך שכן י"ג שנה יהיה נחשב כבר לאיש לכל דבריו.

וְאֵית עֲשׂוּק אַחַר, הוּוּא עֲשׂוּק דְאֲקָרִי מְמוּר ויש עשוק אחר הנקרא ממור שהוא עשוק ודאי, כי **כַּד נִפְקַ מִעֲלָמָא מִיד מְפָרִישִׁין לֵיה מְקַהֲלָתָא דְעַמָּא קְדִישָׁא** כשנפטר ויוצא מן העולם מיד מפרישים אותו מקהל עם הקדוש, כי לממזרים יש בגן עדן מדור בפני עצמו וגם קבול שכר בפני עצמו, **הוּוּא מְמוּר עֲנָא מִסְכַּנָּא אוֹשִׁיד דְמַעֲזִין קַמִּי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאֲטַעֲזִין קַמִּיהָ מְמוּר** זה העני המסכן שופך דמעות לפני הקב"ה וטוען לפניו, **מֵאֲרִיָה דְעֲלָמָא אֵי אֲבַהֲתִי חָאבוּ אָנָּא מָה חוּבָא עֲבִירָנָא** רבון העולם אם אבותי חטאו אני מה חטא עשיתי, **הָא עוֹבְדָאֵי מִתְתַּקְנִין לְקַמְךָ הוּוּ** הרי מעשי היו מתוקנים לפניך, הרי גם על זה נאמר **וְהִנֵּה דְמַעַת הָעֲשׂוּקִים וְאֵין לְהֶם מְנַחַם** כי אין מענה על דבריהם, **וְכֵן לְכָל אֵינּוּן עֲשׂוּקִים אֵית לֹון טַעְנָה קַמִּי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** וכן לכל אותם העשוקים דלעיל שמתו בקטנותם יש להם טענה לפני הקב"ה, **וּמַהֲתִיא טַעְנָה לִית לֹון מְנַחַם** ומטענה ההיא אין להם מנחם, כי **וְלִית דְּתִיב מְלָה עַל לְבָהוֹן** ואין מי שישב דברי תנחומים על לבם, כי לא נודע הנסתרות לה' אלהינו למה מתו בקטנותם.

ואמר עוד **וּמָה דְאָמַר** על מה שאמר שלמה המלך **וְהִנֵּה דְמַעַת הָעֲשׂוּקִים** יש עוד פירוש אחר, והיינו **אֶלִּין אֵינּוּן דְמַתִּין בְּתוּקָפָא דְאִמְהוֹן** אלו התינוקות שמתים בחיק אמותם, **אֶלִּין עֲבִירִין לְאוֹשְׁדָא דְמַעֲזִין לְכָל בְּנֵי עֲלָמָא** אלו גורמים לפשוף דמעות לכל בני העולם, **בְּגִין דְלִית דְמַעֲזִין דְנִפְקֵי מִלְּבָא פְּהֵי דְמַעֲזִין** לפי שאין דמעות היוצאות מכאב הלב כאלו הדמעות, **דְּכָל בְּנֵי עֲלָמָא תְּוֹהִין וְאֲמִירִין דִּינִין דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קְשׁוּט אֵינּוּן וְעַל אַרְחָ קְשׁוּט אוֹלֵי** כי כל בני העולם תמהים ואומרים הרי הדינים של הקב"ה הם אמת ועל דרך אמת הם הולכים, הרי **הִנֵּי מִסְכַּנֵּי יְנוּקֵי דְלָא חָאבוּ אֲמַאי מִיתוּ** אלו תינוקות העניים שלא חטאו למה מתו, **אֵן דִּינָא דְקְשׁוּט דְעִבִיד מֵאֲרִי עֲלָמָא** איפה הוא דין של אמת שעושה רבון העולם, **אֵי בְּחוּבֵי אֲבַהֲתָהוֹן אֲסַתְלָּקֵי מִעֲלָמָא** ואפילו אם בעון אבותיהם נסתלקו מן העולם, **אֲמַאי** למה נענשו אלו ומה טעם שמתו, **וְדָאֵי אֵין לְהֶם מְנַחַם** כי אין טעם מיתתם נגלה אל התחתונים. **תו** עוד יש סוד במש"כ **וְהִנֵּה דְמַעַת הָעֲשׂוּקִים** היינו **תְּוֹהִין דְמַעַת דְלָהוֹן בְּהוּוּא עֲלָמָא דְקָא מְגִינִין עַל חַיָּא** אותן הדמעות של אלו התינוקות העשוקים בעולם העליון שבוכים ומתפללים לפני הקב"ה, הם מגינות על החיים, **וְתַנְן אַתְרָ אֵית מִתְתַּקְנָא לֹון בְּהוּוּא עֲלָמָא** מקום מתוקן יש לאלו התינוקות בעולם העליון, **דְאִפִּילוּ צִדִּיקִים גְּמוּרִים לֹא יִכְלִין לְקַיְימָא תַּמְן** שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד שם, **וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רַחִים לֹון וְאֲתַדְבַּק בְּהוּוּ** והקב"ה אוהב אותם ומתדבק בהם, **וְאֲתַקִּין בְּהוּוּ מִתִּיבָתָא עֲלָאָה דִּילֵיהָ** ומתקן בהם את הישיבה העליונה שלו, **וְעֲלִיָּהוּ כְּתִיב** ועליהם כתוב **מִפִּי עוֹלָלִים וְיוֹנְקִים יִפְדֶּת עַז** יסדת את הישיבה שלומדים בה תורה הנקראת עז, **וּמֵאֵי תוֹעֲלָתָא עֲבִירִין תַּמְן וְאֲמַאי סִלְקִין תַּמְן** ומה תועלת עושים שם ולמה עולים שם, ואמר **דְכְּתִיב לְמַעַן צוּרִיךָ** שהוא בגלל הצוררים המקטרגים, **לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב פִּי** כדי להשבית ולבטל כח האויב שהוא הסי"מ, **וּמִתְנַקֵּם** המתנקם בנו בקטרוגיו, **וְכֵן אֵית אַתְרָ אַחֲרָ לְבַעֲלֵי תִיבָתָא** וכן יש מקום אחר לבעלי תשובה האמתיים שאפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם כמבואר לעיל דף קו ע"א.